

Ek pekar på hur anstalten måste betraktas som disciplinerande men vill nyansera bilden av en förtryckande institution styrd av en tyrannisk överläkare. Medikalisering, fortsätter hon, var inte bara ett redskap för social kontroll utan måste ses i relation till patient, läkare, anstalten och den psykiatriska professionen. Hon menar sig vilja fortsätta i en ny trend i svensk psykiatrihistoria genom att fokusera på daglig verksamhet på institutionen. Detta slags påståenden skapar viss oro inför Eks kontroll över forskningsläget.

Beskrivningen av befintlig forskning är en aning fragmentarisk. Den internationella forskningen är förstas mycket omfattande. Även den svenska och nordiska, som Ek framför allt verkar rikta sitt bidrag till, är omfattande men behandlas utan att läsaren får en tillräckligt god övergripande uppfattning om hur hon ser på fältet. Det vill säga, Ek demonstrerar vilka forskare och verk hon är inspirerad av men lämnar andra relevanta bidrag till det psykiatrihistoriska fältet därhän. Det kan i viss mån anses vara en randanmärkning men försvårar, både för läsaren och nog Ek själv, uppfattningen om vad avhandlingens bidrag är, inte minst vilka bidrag till psykiatrins historia som avhandlingen avser nyansera.

Även om avhandlingens resultat hade vunnit i precision och djup genom att tydligare förhålla sig till det vi redan vet, ligger ändå bidraget framför allt i just fokuseringen på sexualitet och psykisk sjukdom. När studien är som bäst borrar Ek i uppfattningar om den moraliska, goda, normativa sexualiteten, uppfattningar som omgav den samtida psykiatrin och vars avvikelser psykiatrin inte bara var satt att behandla utan också skaffa sig kunskap om. Det var en verksamhet, avslutar Ek, som värderade och gav stöd åt sociala normer och könsroller som redan existerade, därute, i samhället.

Lunds universitet

LARS-ERIC JÖNSSON

Caroline Ranby, *Ebba Hochschild: Att leva efter döden* (Lund: Historiska Media 2018). 539 s.

Ebba Gyllenstierna föddes år 1866 och dog 1953. Som 19-åring gifte hon sig med baron Carl Hochschild, som redan då led av syfilis. Paret fick två barn som dock dog redan som små och 1898 blev Ebba Hochschild änka. Tio år senare blev hon statsfru hos drottning Viktoria, en tjänst hon innehade till 1925. Utifrån denna kvinnas omfattande brevväxling med släkt och vänner har antikvarien Caroline Ranby skrivit en diger biografi.

Undertiteln "att leva efter döden" syftar på hur Ebba Hochschild efter att

ha mist hela sin familj ändå orkade gå vidare. Men lika passande skulle titeln "att leva vid sidan av sjukdom" ha varit, då sjukdom onekligen kom att präglade Ebba Hochschilds liv. Hennes far dog i lunginflammation bara en månad efter hennes födelse, hennes äktenskapliga liv styrdes av makens sjukdom, hennes två barn dog som mycket små i scharlakansfeber och när hon sedan gjorde karriär som hovdam, var det hos en drottning vars eftermäle i stor utsträckning också kommit att definieras av sjukdom.

Ebba Hochschild tillhörde en ekonomisk och social elit i Sverige. Men som det konstateras på ett ställe: "Den var en kostsam kultur att ingå i, societetskulturen." (s. 140.) Den här ekonomiska paradoxen – att leva i ett överflöd som de flesta svenskar vid den tiden bara kunde drömma om och samtidigt förväntas ha en livsstil som innebar en ständig påfrestning på ekonomin – skymtar hela tiden mellan raderna, men kunde gärna ha utforskats närmare. Att det kunde gå illa visas av Ebba Hochschilds systerson Fredrik Stiernstedt som år 1935 dömdes till fem års straffarbete för förskingring. Han hade fått prestigefyllda uppdrag som kammarherre och ordens-kassör i Serafimerorden, men hovtjänstgöringen gick ut över hans advokatverksamhet och han började nalla ur kassan för att täcka upp. Till slut tappade han som så många andra kontrollen över den eskalerande skuldkurvan. Man kommer osökt att tänka på paralleller som Henning Hamilton och Jean-Claude Romand.

"En bok om en hovdam är kanske inte det jag i första hand skulle välja att läsa" var en kommentar Caroline Ranby fick under sitt biografiprojekt. Ranby besvarar också varför en sådan bok kan vara angelägen: "därför att alla människor som man tar sig tid att lära känna, levande eller döda, har något att lära oss." (s. 490) Hon fortsätter med att fundera på huruvida biografien ger en "rimlig, sann och korrekt" bild av Ebba Hochschilds liv. Detta sammanfattar på många sätt såväl biografins förtjänster som dess brister.

För givetvis är en sorgfällig kartläggning av en enskild individs liv ett viktigt bidrag till vår kunskap om historien. I synnerhet om individen är en kvinna, eftersom kvinnors liv fortfarande är tämligen outforskat. En person som har lämnat ett så här stort källmaterial efter sig, som dessutom inte enbart inbegriper den enskilda individen utan en hel familj, ger en värdefull inblick i vardagslivet. Att individen i det fallet inte är någon som haft avgörande historisk betydelse gör det än intressantare, då det speglar det vanliga i stället för det exceptionella.

Men detta fokus på individen, att biografins enda uttalade mål är att ge en sann bild av Ebba Hochschild som person, gör den samtidigt mindre intressant. Om inte Caroline Ranby hade varit en så skicklig skribent hade den sannolikt varit ganska tråkig. Varje detalj i Ebba Hochschilds liv återges, men skildringen lämnar ytterst sällan hennes snäva värld och sätter in henne i större perspektiv. Under läsningen kommer jag ibland på mig själv

att önska att det skulle vara lite färre detaljer från Ebba Hochschilds liv och lite mer resonemang kring den tid hon levde i och hennes sociala kontext, det vill säga att fokus skulle flyttas från Ebba Hochschild som individ till Ebba Hochschild som representant. Det känns kort sagt lite märkligt att en bok om en hovdam inte närmare utforskar aspekter som klass och genus.

Ebba Hochschild levde i en tid när hennes sociala grupp (adeln) förlorade sina privilegier men där kvinnor fick allt fler rättigheter. Dessa områden är knappast utforskade, men i litteraturlistan finns få verk av mer teoretisk karaktär. Ebba Hochschilds öde förklaras till exempel utifrån tidens kvinnosyn och kvinnoförtryck, men det stannar där. Hur kvinnosynen såg ut och hur dessa strukturer upprätthölls diskuteras inte närmare. Här kunde till exempel det komplicerade förhållandet med svärföräldrarna ha utgjort en bra utgångspunkt.

Ebba Hochschild: Att leva efter döden är en mycket välskriven biografi. Caroline Ranby har utan tvekan gjort ett imponerande arbete då hon gett sig i kast med det omfattande källmaterialet. Boken är också försedd med utmärkta bilder och en gedigen notapparat, som ger en extra dimension. Jag önskar bara att Ranby vågat släppa individen Ebba Hochschild lite mer, och i större utsträckning utforskat vad hon och hennes öde kan säga oss om klass och genus i en föränderlig tid.

Skara

BRITA PLANCK

Margareta Pettersson (red.), *Från Brittiska Indien till Huseby Bruk: Järnvägen som arena för modernitet och kolonialism under lycköskaren och järnvägs-entreprenören Joseph Stephens tid i Indien 1860–69* (Lund: Arkiv förlag 2018). 222 s.

År 2008 upptäcktes i Huseby Bruk en kista full av dokument relaterade huvudsakligen till ingenjören Joseph Stephens arbete med järnvägsbyggande i västra Indien under 1860-talet. Snart efter upptäckten startades ett projekt vid Linnéuniversitetet för att utforska dokumentens potential och att hitta en ny väg att lära sig om svenska kopplingar till kolonialismen. I denna antologi kan vi se en del av frukterna från arkivarbetet. Som redaktör Margareta Pettersson poängterar är arkivet unikt i sin potential för undersökningar av just järnvägsbyggandet i Indien, vilket lades ut på entreprenad till privata ingenjörer. Spekulationsvägen som följde lämnade sällan pappersmaterial efter sig kring anställningar, korrespondens, arbetsvillkor eller liknande, vilket gör Joseph Stephens arkiv väldigt spännande.